

ВІДГУК

**офіційного опонента Ситника Олександера Миколайовича,
доктора історичних наук, професора, професора кафедри історії та
археології Мелітопольського державного педагогічного університету імені
Богдана Хмельницького на дисертаційну роботу Тоцької Софії Ігорівни
«Запорізька область в умовах Революції Гідності та розгортання
агресії Російської Федерації проти України (листопад 2013 – травень
2014 рр.)», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Запорізького
національного університету на здобуття наукового ступеня доктора
філософії в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія
та археологія**

Актуальність теми дисертаційної роботи. З огляду на те, що Революція Гідності та протидія агресії РФ стали ключовими чинниками розбудови повноцінної державної незалежності України, тема дисертаційного дослідження «Запорізька область в умовах Революції Гідності та розгортання агресії Російської Федерації проти України (листопад 2013 – травень 2014 рр.)» має неабияке значення в сучасному науковому історичному дискурсі. Адже ґрунтовний аналіз цієї тематики дає змогу оцінити не лише увесь історичний масив цієї проблематики, але й формує підстави для переосмислення вектору суспільно-політичного розвитку України.

Якість одержаних результатів та їх повнота викладу в опублікованих працях. Дисертаційна робота є завершеною та належним чином розкриває тематику дослідження. Результати наукового дослідження висвітлено у 6 публікаціях авторки, з них одна у виданні, яке включено до наукометричної бази Scopus, 5 у фахових виданнях України.

Ступінь обґрунтованості наукових висновків та їхня достовірність. Наукові висновки, що містяться у дисертації Софії Тоцької є обґрунтованими, оскільки вони здійснені на репрезентативній основі використання історичних джерел у вигляді: архівних матеріалів, усно-історичних інтерв'ю учасників подій, зображувальних (фото та кіно-документи) джерел, матеріалів місцевої та

центральної преси, нормативно-правових актів тощо. Дисертація має логічну структуру, яка включає вступ, основні розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Зміст дослідження послідовний та логічний, мета й завдання поставлені згідно з його пунктам, а узагальнення та висновки відповідають поставленим завданням. У роботі послідовно висвітлено тему, починаючи від історіографічного аналізу до конкретних подій Революції Гідності та протидії сепаратизму в Запорізькій області. Особливо варто відзначити широке використання джерел: авторка посилається на різноманітні джерела, включаючи монографії, статті, законодавчі акти, періодичну пресу, усні свідчення та архівні матеріали (стор. 180–217). Це свідчить про ґрунтовний підхід до збору даних.

Новизна наукових висновків, сформульованих у дисертації. Новизна полягає у комплексному і детальному опрацюванні мемуарів, архівних джерел, сучасних досліджень і введенні в науковий обіг деяких маловідомих матеріалів цих видань. Понад те, інноваційним є застосування С. І. Тоцькою інтерв'ю як первинного джерела: в додатках (наприклад, сс. 219–277) представлено численні інтерв'ю з учасниками подій, що додає роботі оригінальності та дає змогу відтворити локальну перспективу подій Революції Гідності та антисепаратистських рухів. Також заслуговує на увагу й контекстуалізація подій: в роботі розглядаються події в Запорізькій області в ширшому контексті Революції Гідності та російської агресії, що дозволяє пов'язати локальні процеси з національними та міжнародними (сс. 7–11, 170–171). У висновках (сс. 170–171) підкреслюється значення Революції Гідності як складової частини гібридної війни та її вплив на громадянське суспільство в регіоні.

Теоретична цінність і практична значущість наукових результатів. Тема дисертації Софії Тоцької, присвячена Революції Гідності та протидії сепаратизму в Запорізькій області (листопад 2013 – травень 2014), є актуальною та чітко окресленою (сс. 14–18). Авторка аналізує як проукраїнські, так і проросійські рухи, що дозволяє комплексно розкрити тему. Дослідження зосереджується на подіях у Запорізькій області (Запоріжжя, Мелітополь,

Бердянськ, Пологи тощо), що додає унікальності роботі, адже більшість досліджень Революції Гідності мають загальнонаціональний фокус (сс. 58–169).

Події розбито на етапи (наприклад, сс. 109–120), що допомагає простежити динаміку протестів і сепаратистських рухів у регіоні. Авторка детально описує протистояння між проукраїнськими активістами та антимайданівськими силами, включаючи конкретні приклади мітингів, автопробігів і сутичок (наприклад, сс. 76, 92–93, 149–150). Теоретико-методологічна й фактологічна цінність роботи полягає в можливості подальшого використання напрацьованого матеріалу при роботі над авторською монографією або у використанні матеріалів дисертації для напрацювань інших науковців. Тема дослідження може стати частиною більш масштабного подальшого аналізу, як зазначені події в Запорізькій області співвідносяться з іншими регіонами України (наприклад, Донбасом чи Харковом).

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація С. І. Тоцької має логічну структуру, котра включає анотацію, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та літератури, додатки. Загальний обсяг дисертації становить 309 сторінок тексту, з них основного тексту – 167 сторінок. Роботі притаманний науковий стиль, дотримано логічну послідовність, кожне з завдань, заявлених у вступі розкривається у пунктах розділів та підсумовується у висновках. Оформлення дисертації відповідає вимогам Наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12.01.2017 № 40 зі змінами від 31.05.2019 р.

Академічна доброчесність. У дисертаційному дослідженні С. І. Тоцької не виявлено порушення академічної доброчесності.

Зауваження щодо змісту дисертації. Дисертаційну роботу Софії Тоцької оцінюю позитивно, як аналітичну, оригінальну та актуальну. Принципових зауважень немає. Проте варто було б поглибити теоретико-методологічне обґрунтування: у вступі (сс. 14–19) згадується мета і завдання дослідження, але бракує чіткого окреслення теоретичної бази (наприклад, використання конкретних історичних чи соціологічних теорій для аналізу протестних

рухів). Попри наявні здобутки, історіографічний аналіз потребує подальшого розширення: хоча авторка аналізує літературу (сс. 22–35), акцент зроблено на описі джерел, а не на критичному аналізі їх методологічних підходів чи прогалин у дослідженнях. Також у роботі деякі терміни («сколихнула», «міліціанти» тощо) мають скоріше емоційне чи науково-популярне, аніж наукове забарвлення. Також у тексті дисертації мають місце деякі незначні технічні огріхи (сс. 38, 52, 64 тощо), що ускладнює оцінку повноти викладу.

Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам. Дисертація Тоцької Софії Ігорівни «Запорізька область в умовах Революції Гідності та розгортання агресії Російської Федерації проти України (листопад 2013 – травень 2014 рр.)» виконана на достатньо високому науковому рівні та є завершеною кваліфікаційною науковою працею. Робота містить джерельну базу, методологічну та теоретичну основу, що в сукупності зробило дослідження логічно послідовним та повним, таким що має перспективи для подальшого розвитку та уточнення деяких тверджень. Дисертація є ґрунтовним дослідженням локальних подій Революції Гідності та протидії сепаратизму в Запорізькій області, що робить її цінним внеском у вивчення цього періоду. Використання широкого спектра джерел, зокрема інтерв'ю, додає роботі оригінальності та автентичності. Чітка структура та хронологічний підхід сприяють зрозумілості викладу. Авторка демонструє дотримання академічної доброчесності через належне цитування та прозорість джерел. Загалом, дисертація має значний потенціал і є цінним внеском у дослідження Революції Гідності.

Дисертація С. І. Тоцької відповідає спеціальності 032 Історія та археологія. Тема роботи розкрита, завдання дослідження виконані в заявленому у вступі обсязі. Таким чином, за рівнем викладених у роботі результатів, дисертаційна робота С. І. Тоцької «Запорізька область в умовах Революції Гідності та розгортання агресії Російської Федерації проти України (листопад 2013 – травень 2014 рр.)» відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ № 44 від 12.01.2022 р., а її автор – Тоцька Софія Ігорівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Рецензент:

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії та археології
Мелітопольського державного
педагогічного університету

імені Богдана Хмельницького

Олександр

Ситник